

اثر تاریفی

بیمارستان پورسینا
(ساختمان مدارک پزشکی و مددکاری)

تنظیم گزارش از: مهندس مریم عبداللهی*

مقدمه:

گزارش حاضر به معرفی یکی از ساختمانهای پنجگانه موجود در بیمارستان پورسینا که خود از اولین بیمارستان های شهر رشت می باشد، پرداخته است. ساخت بنای این بیمارستان از سال ۱۳۰۳ در قسمت شمالی صحرای ناصریه در زمینی به مساحت ۷ هکتار آغاز گردید. حد شمالی زمین ناصریه را امروز خیابان پورسینا تشکیل می دهد.

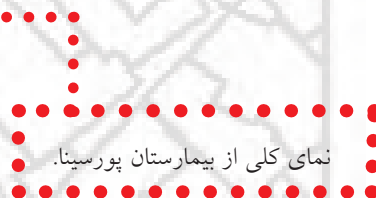
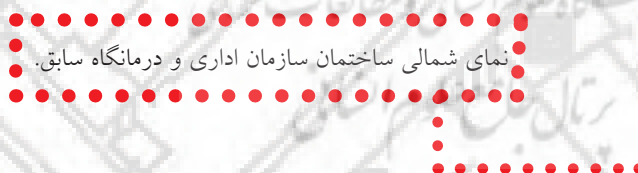
بیمارستان پورسینا با اسلوب ساختمان سازی قرن گذشته و با منطق حاکم بر بهداشت و احتیاجات آن زمان بنا نهاده شد. بخشهای مختلف بیمارستان جدا از یکدیگر و با فاصله ساخته شده تا بیماریهای عفونی از یک مرکز به مرکز دیگر سرایت نکند و سعی شده که هر بخش تأسیسات مربوط به خود را داشته باشد. مصالح و فنون ساخت به کار رفته در احداث بخشهای مختلف این بیمارستان که شامل ۵ ساختمان می باشد یکی بوده و جزئیات اجرایی یکسانی دارند. این بخشها عبارتند از:

۱- بخش عفونی ۲- انبار دارویی، غذایی و آشپزخانه ۳- بخش داخلی ۴- سازمان اداری و درمانگاه ۵- بخش جراحی.

سازمان اداری و درمانگاه، ساختمان مورد مطالعه این گزارش می باشد که امروزه به ساختمان مدارک پزشکی و مددکاری تغییر نام داده است.

ساختمانها به وسیله جاده ای ۳ متری و سنگفرش به یکدیگر متصل بودند. در جلوی هر ساختمان باغچه ای گلکاری شده وجود داشت و بقیه زمینها به صورت طبیعی و علفزار بود.

بیمارستان پورسینای امروز هیچگونه شباهتی با گذشته خود ندارد. بخش عفونی آن با دندانهای بولدوزر از جا کنده شده و بخش داخلی در آتش سوخته و نابود گردیده است. درختهای آزاد کهنسال با اره های برقی از پای در آمده و جای خود را به ستون های آهنی داده اند. زمینهای بیمارستان تکه تکه شده و هر تکه به دست یکی افتاده است. شاید امروز اگر بانیان اولیه بیمارستان سر از خاک بردارند بیمارستانی را که خود بنا نهاده بودند، شناسند! روحشان شاد.

تاریخچه و وجه تسمیه اثر:

با تأسیس اولین بیمارستان رشت (بیمارستان ۱۲ تختخوابه آقا سید علی آقا) در سال ۱۲۸۴ مردم بتدریج با بستری شدن در بیمارستان آشنا شدند و ترس گذشته را نداشتند در این هنگام رشت یکی از میدانهای نبرد بین انقلابیون و قوای ضد انقلاب و قوای متجاوز بین المللی بود. از طرفی بیماری های بومی و برخی از مشکلات مانند سل، مالاریا، قحطی، بدی تغذیه و نبود امکانات، زندگی مردم را طاقت فرسا ساخته بود. در چنین هنگامه ای بیمارستان آقا سید علی آقا جوابگوی نیازمندان و مجروحین جنگی نبود، لذا به مقتضای شرایط به وجود آمده هیأت موسسی به ریاست و زعامت آیت الله سید حسن آقا اشکوری تشکیل جلسه داد و با کمک انجمن خیریه و خودیاری اهالی رشت در اواخر قرن سیزده هجری موفق به تشکیل دومین بیمارستان در گذرگاه

بیستون (خیابان طالقانی امروز) به نام بیمارستان ملی گردید که در زمینی به مساحت ۲ هزار متر مربع و دارای ۲۴ تختخواب احداث شد. در سال ۱۳۰۳ زمینی به مساحت ۷ هکتار از محل عواید چند نمایشنامه، در ناصریه رشت خریداری شد و با ساخته و آماده شدن ساختمان جدید در سال ۱۳۰۷ بیمارستان ملی به بیمارستان جدید منتقل شد ولی به طور کلی در روز دوشنبه ۱۳۰۸/۶/۳ ساعت ۵ بعد از ظهر بیمارستان ملی در حضور حکمران گیلان (آقای افشار) و جمعی از معاریف افتتاح شد. در سال ۱۳۱۷ به علت پیدایش اختلاف بین هیأت موسس و صحنیه (بهداری) کل مملکتی، اداره بیمارستان از دست بانیان اصلی خارج و به دولت واگذار شد و اسم بیمارستان نیز به پورسینا تغییر نام داد. این بیمارستان در سال ۱۳۲۷ به وزارت بهداری تحویل گردید و پس از پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۸ از هلال احمر گیلان منتزع گردید و در سال ۱۳۶۵ نیز به دانشگاه علوم پزشکی گیلان واگذار و به عنوان یک مرکز آموزشی درمانی مورد بهره برداری قرار گرفت. هم اکنون این مرکز با مساحت ۳۶ هزار متر مربع و با زیربنای حدود ۱۵ هزار متر مربع دارای بخشهای مختلف در حال فعالیت است.

موقعیت مکانی اثر:

استان گیلان، شهرستان رشت، بخش مرکزی، چهار راه میکائیل - چهارراه پورسینا

- موقعیت ساختمان ثبتی بیمارستان پورسینا در نقشه وضع موجود شهر رشت

- موقعیت ساختمان ثبتی بیمارستان پورسینا بر روی عکس هوایی سال ۱۳۳۵ ه.ش

مشخصات اثر:

بیمارستان پورسینا در ابتدا دارای ۵ ساختمان بود که از جنوب غربی به سوی شمال شرقی به ترتیب زیر ساخته شدند:

- ۱- بخش عفونی ۲- انبار دارویی، غذایی و آشپزخانه ۳- بخش داخلی ۴- سازمان اداری و درمانگاه
- ۵- بخش جراحی.

ساختمانهای ۵ گانه فوق همگی یک طبقه بودند، جز بخش داخلی که دو طبقه ساخته شده بود، بناها کرسی بلند و ارتفاع اتاقها در حدود ۴ متر بود. ساختمانها از چهار جهت دارای شیشه بندهای وسیع و نورگیر بودند. هر ساختمان در هر جهت دارای یک در خروجی (درهای اضطراری) بود. در اضلاع جنوبی و شرقی ساختمان پنجره های بزرگ شیشه ای سراسری نهاده شده بود تا از نور آفتاب شرقی و جنوبی حداکثر استفاده بعمل آید. بام ساختمانها سفالین بود و سقفها از چوب درخت کاج (نراد) و درخت آزاد ساخته می شد. معمولاً سقفها را دو جداره می ساختند تا از تشعشعات حرارتی جلوگیری شود. دیوارها آجری با نمای بند کشی شده بود. کف ساختمانها با ستون چوبی و تخته (پل کوبی) بود و زیر ساختمانها خالی با راهروها و پنجره های هواکش (گره رو) برای ایجاد جریان هوا و تهویه و رفع رطوبت. پنجره ها دو جداره بود و جدار خارجی چوبی از اتلاف گرما و ورود سرما در فصول سرد سال جلوگیری می کرد.

نمای جنوبی ساختمان «سازمان اداری و درمانگاه سابق»

نمای شرقی ساختمان «سازمان اداری و درمانگاه سابق»

ساختمانها دارای لوله کشی آب گرم و سرد و تجهیزات بهداشتی (حمام، توالت، دستشویی) بود. بالای سقف هر ساختمان منبعی برای ذخیره آب نصب شده بود. گرمای ساختمانها به وسیله بخاریهای چدنی که در داخل دیوار جای می دادند (بخاریهای روسی) و یا هیزم یا ذغال سنگ تأمین می شد. در آن ایام در شهر رشت تنها یک کارخانه برق خصوصی وجود داشت بیمارستان پورسینا هم چند شعله برق داشت ولی اکثر جاها با فانوس و چراغهای نفتی روشن می شد.

دخل و تصرفات انجام شده و مشهود در اثر :

در سال ۱۳۴۵ بیمارستان به شیر و خورشید سرخ (هلال احمر فعلی) واگذار شد و پس از آن در سال ۱۳۵۲ مورد تعمیر قرار گرفت و نمای آجری ساختمان تبدیل به نمای بتنی شد، درها و پنجره های آن تعویض گردید و زرده های دو طرف پله های ورودی از بین رفت. همچنین سقف سفالی ساختمان حلب پوش گردید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نمای ورودی ساختمان پس از تحویل بیمارستان به شیر و خورشید
و تعمیرات سال ۱۳۵۲.

ویژگی خاص اثر :

منابع و مأخذ

- ۱- فصلنامه داخلی مرکز آموزشی درمانی پورسینا، سال اول، بهار ۸۶
- ۲- تائب، سید حسن، بیمارستانهای رشت از مشروطه تا ۱۳۵۷، فرهنگ ایلیا، رشت، ۱۳۸۴
- ۳- سایت Google

در طراحی ساختمان بیشتر به جنبه های عملکردی آن اهمیت داده شده و تزئینات در درجه دوم اهمیت قرار داشته است. به طور کلی نحوه طراحی پلان ساختمان و روابط فضایی و همچنین سازگاری بنا با اصول طراحی اقلیمی از ویژگیهای این بنا می باشد. به طوری که ارتفاع بلند ساختمان در ترکیب با پنجره های سرتاسری و بلند آن، شرایط لازم برای تهویه و خنکی فضا در فصول گرم سال را فراهم می کرد.